

**THE CONDITION, PLANNING AND DESIGN OF TRIFKOVIĆ SQUARE IN NOVI SAD
FOR THE PURPOSE OF DEVELOPING TOURISM**

Прегледни рад, рад примљен: децембар 2025., рад прихваћен: март 2026.

Вук Гарача*, Светлана Вукосав**, Јелена Тепавчевић***, Милан Брадић****

АПСТРАКТ

Трифковићев трг је дио града Новог Сада и његовог старог градског подручја. Као такав, Трг има дугу историју и веома карактеристичан начин постанка и културно-историјске вриједности, које га између осталих локација стављају у фокус развоја туризма у Новом Саду. Предмет истраживања је јасно просторно ограничена цјелина Трифковићевог трга у Новом Саду. Циљ рада је дати један од могућих начина уређења датог простора за потребе и у функцији развоја туризма, који је у Новом Саду у сталном порасту посљедњих петнаестак година. Задаци рада су да се представе историјски контекст настанка и развоја Трифковићевог трга у Новом Саду, направи анализа његовог тренутног стања у смислу положаја, функције, урбаног мобилијара, зеленила, као и планских докумената, који узимају у обзир ову просторну цјелину у ужем градском језгру Новог Сада. Истраживање је спроведено на основу објављених студија и расположиве документације, које се баве сличном проблематиком. На основу прикупљених података спроведена је систематска анализа простора, његова картографска и фотографска презентација и дати приједлози за његово даље уређење и функционалну организацију. Циљ рада је да се укаже на значај овог дијела Новог Сада за развој туризма и његово могуће укључивање у туристичке токове, кроз постојећа и нека будућа планска рјешења.

Кључне ријечи: стање, планирање, уређење, конкурсни задаци, Трифковићев трг

ABSTRACT

Trifkovic Square is part of the city of Novi Sad and its old city area. As such, the Square has a long history and a very characteristic way of its formation and cultural and historical values, which, among other locations, place it in the focus of tourism development in Novi Sad. The subject of the research is the clearly spatially limited entity of Trifkovic Square in Novi Sad. The aim of the paper is to present one of the possible ways of arranging the given space for the needs and in the function of tourism development, which has been constantly growing in Novi Sad for the last 15 years. The tasks of the paper are to present the historical context of the creation and development of Trifkovic Square in Novi Sad, to analyze its current state in terms of location, function, urban furniture, greenery, as well as planning documents that take into account this spatial unit in the central core of Novi Sad. The research was conducted on the basis of published studies and available documentation, which deal with similar issues. Based on the collected data, a systematic analysis of the space was carried out, its cartographic and photographic presentation was made, and proposals were made for its further development and functional organization. The aim of the paper is to point out the importance of this part of Novi Sad for the development of tourism and its possible inclusion in tourist flows, through existing and some future planning solutions.

Keywords: Condition, planning, development, Trifkovic Square.

УВОД

Предмет истраживања је јасно просторно ограничена цјелина Трифковићевог трга у Новом Саду. Циљ рада је дати један од могућих начина уређења датог простора за потребе и у функцији развоја туризма, који је у Новом Саду у сталном порасту посљедњих петнаестак година. Задаци рада су да се представе историјски контекст настанка и развоја Трифковићевог трга у Новом Саду, направи анализа његовог тренутног стања у смислу положаја, функције, урбаног мобилијара, зеленила, као и планских докумената, који узимају у обзир ову просторну цјелину у ужем градском језгру Новог Сада. Истраживање је спроведено на основу објављених студија и расположиве документације, које

* Вук Гарача, Редовни професор, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, vuk_garasa@yahoo.com; ORCID 0000-0001-5706-6834

** Светлана Вукосав, Редовни професор, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, cesamobr@yahoo.com; ORCID 0000-0003-3146-7933

*** Јелена Тепавчевић, Асистент са докторатом, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, jelenat91@gmail.com; ORCID 0000-0003-4202-4687

**** Милан Брадић, Редовни професор, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, milanbradic@gmail.com; ORCID 0000-0002-0333-4466

се баве сличном проблематиком. На основу прикупљених података спроведена је систематска анализа простора, његова картографска и фотографска презентација и дати су приједлози за његово даље уређење и функционалну организацију. На сличан начин Миловановић (2018) анализира „Трећи Београд“, Кузовић (2018) Трг Партизана у Ужицу, Гарача и сарадници (2012) Јодну Бању у Новом Саду, Петроварадинску тврђаву (2010) и Алмашки крај (2019), док Алаџић (2010) описује унутрашњи дио града у Суботици. Маруна и сарадници (2023) се баве трансформацијом институционалне структуре урбанистичког планирања у постсоцијалистичкој транзицији на примјеру Савског кеја на Новом Београду, Антешевић и Губић (2023) архитектуром занатско-услугних центара Ранка Радовића на примјерима старе чаршије у Новом Пазару, и занатског центра у Шапцу и Љигу и неких просторних цјелина у Београду, Славивић (2022) концептом очувања градитељског наслијеђа у случају Старог Сајмишта у Београду, док се Реба (2023) осврће на естетику, архитектуру и урбанизам на примјеру Новог Сада. При томе су кориштени методолошки поступци анализе постојеће литературе, просторно-планских докумената, постојећег стања, те синтезе приликом доношења одговарајућих рјешења, идеја и размишљања о могућим правцима развоја. Теренски рад током маја и октобра 2025. године омогућио је увид у постојеће стање и његову успоредбу са ПДР-ом и другим нижим планским документима.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР: ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ГРАДОВА ЗА ПОТРЕБЕ ТУРИЗМА

Планирање и уређење градова за потребе туризма представља интердисциплинарну активност која повезује урбанизам, просторно планирање, економију, социологију и менаџмент туристичке дестинација. Град се у савременој теорији све чешће посматра као туристички производ, односно као систем који обједињује просторну структуру, културну баштину, инфраструктуру и имиџ (Morrison & Maxim, 2022). Такав приступ захтијева интегрисано планирање, у којем туризам није изолована дјелатност, већ саставни дио укупне урбане стратегије развоја (Krabokoukis, Polyzos, 2023). Класичне теорије урбаног дизајна наглашавају важност композиције простора, амбијенталних вриједности и јавних површина, као кључних елемената квалитета града (Васон, 1967). Историјска језгра, тргови, кејови и пјешачке зоне често представљају носиоце туристичке атрактивности, и у том контексту, уређење градског простора мора осигурати естетску кохерентност, функционалност и доступност, уз очување аутентичности и идентитета мјеста (Bellini & Pasquinelli, 2017; Morrison & Maxim, 2022).

Савремена литература о урбаном туризму наглашава потребу одрживог и партиципативног планирања (Smolčić, Sušilović, 2026; Krabokoukis, Polyzos, 2023; Bellini & Pasquinelli, 2017), што подразумева баланс између економских користи туризма, заштите културних и природних ресурса,

те квалитета живота локалног становништва. Један од кључних концепата у том оквиру јесте носиви капацитет простора, који означава максимални ниво туристичке активности који град може поднијети, без деградације ресурса и друштвених конфликта (UNWTO, 2018).

У складу са тим постоје и различити модели планирања туристичких зона унутар града, међу којима су концентрација туристичких садржаја у централним, историјским зонама, која омогућује лакше управљање туристичким токовима, али и ствара чешће гужве у врховима туристичке сезоне, као и модел дисперзије туристичких активности, кроз више градских четврти, која доприноси равномјернијем просторном развоју и смањењу притиска на најпосјећеније локалитете (Bellini & Pasquinelli, 2017).

Ревитализација урбаних простора представља важан инструмент планирања за развој туризма (Smolčić, Sušilović, 2026; Krabokoukis, Polyzos, 2023; Pearce, 2001), гдје трансформација индустријских зона у културне четврти, адаптација историјских објеката у туристичке садржаје и уређење приобалних зона, често служе као покретачи урбане регенерације и развоја туризма (Morrison & Maxim, 2022).

ПОЛОЖАЈ И ИСТОРИЈСКИ ОКВИР НАСТАНКА И РАЗВОЈА ТРИФКОВИЋЕВОГ ТРГА

Трифковићев трг је дио амбијенталне цјелине старог градског језгра Новог Сада (*Sl. glasnik RS*, br. 71/94), трапезоидног облика, површине 4000 m². Простор на коме се налази трг има богату историју, што за туристичку презентацију има велики значај (ПДР, 2011). Улице које га окружују су: Његошева на југу, Светозара Милетића на сјеверу и Лазе Талчког на истоку (Сл. 1). Трг је издвојен и увучен у односу на тргове у његовој близини, који су туристички уређени, валоризовани и у функционалном смислу знатно доступнији локалном становништву и туристима. С обзиром на повољан положај и близину других туристички цјелина, Трифковићев трг би могао постати један значајан простор реализације услуга за домаће и стране туристе.

Ширењем Новог Сада током 18. вијека формирају се обриси првих улица, које данас чине Трифковићев трг (Сл. 2.1). Пробијањем данашње Његошове улице 1793. године настала је слободна парцела, која је на мапама уписана као „Platea theatralis“ (Сл. 2.2). Такав назив потиче од зграде позоришта, која се налазила на тој парцели од 1793. године. Куће на тргу су биле приземне, покривене трском или шиндром, а бомбардовањем града 1849. године су потпуно или дјелимично порушене. Након бомбардовања, тачније 1852. године, почиње обнова порушених кућа, али овог пута зидањем и покривањем чврстим материјалом (Srbulov, 1997). Позоришни живот на Трифковићевом тргу настављен је 1869 године, захваљујући средствима Градског магистрата, којима је зграда адаптирана и

Сл. 1. Положај и изглед Трифковићевог трга данас (Извор: www.googlemaps.rs)
Fig. 1 The location and appearance of Trifković Square today (Source: www.googlemaps.rs)

враћена првобитној намјени. Године 1892. одлуком истог органа објекат је порушен (Сл. 3.1).

Можда је најстарији назив данашњег Трифковићевог трга био Јарчев трг, а касније Gutte-Hirt Gasse (Улица доброг пастира), односно Jorasztor ter (Трг доброг пастира) и на крају Deak Ferenc ter. Тек између два светска рата појављује се данашњи назив Трифковићев трг (Srbulov, 1997). На тргу су радиле и живјеле неке познате личности Новог Сада. Тако је у објекту под бројем 1 кратко вријеме живио Коста Трифковић, књижевник, правник и комедиограф (1843–

1875) чије име трг данас носи. Осим њега, на тргу су живјели: у објекту под редним бројем 2 љекар и драмски писац Лазар Марковић, под бројем 3 познати градски физичар и љекар Младен Јојкић, те у објекту број 7 пар љекара Ђорђе и Марија Огњановић (Srbulov, 1997). Почетком осамдесетих година XX века, Трифковићев трг је једно време служио као привремени градски аутобуски терминал, када је скоро у потпуности асфалтиран, да би у време увођења паркинг зона у центру Новог Сада постао јавни паркинг, и ту функцију и данас има (Сл. 3.2) (Militar, 2000).

Сл. 2. Трифковићев трг на картама Новог Сада из 1745. (2.1) и 1889. са позориштем (2.2) (Извор: Исјечак плана Новог Сада из 1745. и 1889. године, Петровић, 1987.) Fig. 2. Trifković Square on maps of Novi Sad from 1745 (2.1) and 1889 with the theater building (2.2) (Source: Fragment of the plan of Novi Sad from 1745 and 1889, Petrović, 1987.)

2.1

2.2

Сл. 3. Трифковићев трг крајем XIX вијека (3.1) и 1964. године (3.2) / Fig. 3 Trifković Square at the end of 19th century (3.1) and in 1964 (3.2) (Извор / Source: (3.1) <https://ns.in.rs/o-trifkovicvom-trgu/> (3.2) https://www.facebook.com/stare.ns/photos/1964trifkovi%C4%87ev-trg/10158204718951241/?locale=ko_KR&_rd)

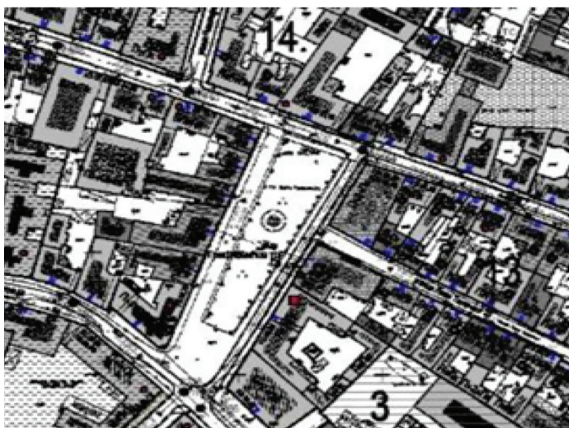
3.1

3.2

ТРИФКОВИЋЕВ ТРГ У ПРОСТОРНО-ПЛАНСКИМ АКТИМА

Скупштина Града Новог Сада је усвојила генерални урбанистички план, планове детаљне регулације и низ нижих планских докумената и подзаконских аката, који ближе одређују уређивање града као цјелине и неких његових дијелова. Трифковићев трг се не помиње у генералном урбанистичком плану (ГУП, 2022), нити у Просторном плану града (2012), јер се сматра дијелом старог градског језгра, те се детаљнија регулација овог простора спроводи Планом детаљне регулације Старог градског језгра (Сл. 4.1) (*Službeni list Grada Novog Sada* br. 42/2006, 17/2011). Овим планом предвиђено је очување постојеће урбане матрице и начина изградње по блоковима, односно на парцелама. Веће измјене профила и траса улица нису предвиђене, осим у случају Трифковићевог трга, гдје постојећи профили не остављају могућност за адекватну функцију свих садржаја и опремање инфраструктуром, док се регулациона линија поклапа са грађевинском линијом, осим у случајевима гдје је грађевинска линија посебно дефинисана. У погледу нове изградње, задржава се доминантан тип ивичне изградње на парцели који подразумева замијену, доградњу и надоградњу постојећих објеката новим, спратности од П+Пк до П+2+Пк. Трифковићев трг, као већ формирана урбана цјелина, задржава се, без промјена и нових грађевинских структура, а „правила за привремено постављање монтажних и других објеката на јавним површинама (љетње баште), ријешити се према пројекту партерног уређења“ (PDR, 2006). ПДР још спомиње Трифковићев трг у контексту неколико спорних

4.1

4.2

трафостаница, гдје се децидирано каже да је, између осталих, постојећу трафостаницу на Трифковићевом тргу неопходно измјестити на погодну локацију, што је ближе одређено планом енергетске инфраструктуре (PDR, 2006). Треба напоменути да је у међувремену спорна трафостаница измјештена са простора Трифковићевог трга. Када је ријеч о уређењу Трифковићевог трга, треба рећи да је план уређења његовог партера требало да буде реализован путем конкурса, који ако добије сагласност Завода за заштиту споменика културе, подразумејева и обавезу обиљежавања основе срушене зграде првог намјенски зиданог позоришта у Новом Саду (*Službeni list Grada Novog Sada* br.17/2011, 420). Уређење Трифковићевог трга повјерено је 2011. године ЈП „Завод за иградњу Града“, а извор финансирања били су Град Нови Сад, Покрајински Фонд за капитална улагања и појединачни донатори. Као највећи проблем Трифковићевог трга издваја се његова функција јавног паркинга, али се изградњом јавних гаража стварају предуслови за уређење овог градског трга и његово привођење другој, ПДР-ом предвиђеној намјени (*Strategija privrednog razvoja Grada Novog Sada*, 2009).

Задатак конкурса расписаног 1997. године био је да се представи идејно рјешење цјелине рга са детаљима. Предметом конкурса била су дефинисана слиједећа питања: утврђивање да ли је тренутно стање добро или су потребне промјене; рјешавање празног простора између трга и околних објеката; анализа градње нових објеката и надограђи; рјешавање питања куће Косте Трифковића и објекта некада чувене кафане „Бела лађа“ у Његошевој бр. 5; намјена и саджаји објеката који се налазе на Тргу и начин коришћења слободних површина (према регулационом плану, зграде на тргу морају бити мјешовитог или пословног карактера); постављање споменика Кости Трифковићу, пожељно и фонтане; задржавање постојеће колско-саобраћајне везе између Његошеве и Милетићеве улице; зелене површине треба да буду дефинисане садницама копривића, по којем је трг познат; на тргу не смије бити паркирања, а киосци и трафостаница нису дио трга. Изведба пројекта уређења Трифковићевог трга повјерена је јавном комуналном предузећу „Градско зеленило“. Пројекат је финансирала Градска управа за заштиту животне средине, а обухватао је: резивање 30 стабала, садњу 511 комада украсног шибља и 100 садница ружа, постављање пет корпи за отпатке и седам парковских клупа и изградњу двије пјешачке стазе (Сл. 4.2) (ПДР, 2011).

СТАЊЕ УРЕЂЕНОСТИ И ОПРЕМЉЕНОСТИ ТРИФКОВИЋЕВОГ ТРГА

Туристичко уређење градова је специфичан вид уређења простора и врши се у функцији развоја градског и културног туризма. Овакав вид уређења подразумејева постављање,

Сл. 4. Исјечак графичког прилога Плана детаљне регулације из 2006. (4.1 - горе лево) (Извор: ПДР, 2006.); Постојеће стање уређености, опремљености и намјене Трифковићевог трга (4.2 - доле лево) (Извор: <https://gradskeinfo.rs/wp-content/uploads/2022/01/Trifkovic-ev-trg-1.jpg>) / Fig. 4 Excerpt from the graphic annex to the Detailed Regulation Plan from 2006 (4.1 - left above) (Source: PDR, 2006); The current state of arrangement, equipment and purpose of Trifković Square (4.2 left -below) (Source: <https://gradskeinfo.rs/wp-content/uploads/2022/01/Trifkovic-ev-trg-1.jpg>)

Сл. 5. Стање коловоза на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 5 Condition of the street road at Trifković Square (Source: Vuk Garača, 2025)

Сл. 6.1-6.12. Привредни субјекти на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 6.1-6.12. Business entities on Trifkovic Square (Source: Vuk Garača, 2025)

Сл. 7.1-7.4. Привредни субјекти на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 7.1-7.4 Business entities on Trifkovic Square (Source: Vuk Garača, 2025)

одржавање и заштиту комуналне и урбане опреме и свих површина видљивих са јавне површине. Према Одлуци о уређењу града Новог Сада, општа уређеност Града обухвата услове за постављање урбаног мобилијара и објеката и уређаја на јавној површини, и рекламних паноа на отвореним површинама, начин постављања и одржавања урбаног мобилијара, као и начин постављања, коришћења и одржавања комуналних објеката. Уређење и одржавање спољњег изгледа зграда обухвата услове и начин уређења и одржавања спољњег изгледа зграде, као и услове и начин постављања заштитних и техничких уређаја на спољњем делу зграде. Уређеност јавне површине обухвата уређење, коришћење, одржавање и заштиту јавне површине, обезбеђивање јавног освјетљења, освјетљавање објеката јавне намијене и свечано украшавање (Odluka о уређењу grada, 2017).

Коловоз и пешачке површине

Коловоз и тротоари на Тргу су у лошем стању (Сл. 5). На тротоару са стране Улице Лазе Телечког налазе се стари и оронули стубићи, као дио урбаног мобилијара, који нису истих величина, облика и боја (Сл. 9.4). Пјешачке стазе на самом Тргу су посљедњим пројектом изведене бехатон плочама и има их двије (Сл. 9.3). На коловозу је жутим линијама обиљежено мјесто за такси возила.

Дјелатности

Једна од најпрепознатљивијих функција Трифковићевог трга у Новом Саду је функција јавног паркинг простора, са око 60 расположивих паркинг мјеста (Сл. 3.2, 4.2 и 8.2). Поред тога што је централни дио Трга намијењен за паркирање аутомобила, паркирање је могуће и на рубовима Трга, односно на његовој лијевој страни гледано са дна Трга, тј. из Његошеве улице, гдје се, између осталих, налази угоститељски објекат „Герила бар“ (Сл. 6.1).

Десна страна Трга је предвиђена за стајалиште такси возила (Сл. 7.4). Због паркинг простора, угоститељски објекти нису у могућности да поставе љетње баште, како би имали посјетиоце током љетне туристичке сезоне, што је вјероватно највећи проблем угоститељских објеката који послују на Тргу. На Тргу се осим ове јавне и комуналне услужне дјелатности, могу наћи и пет угоститељских објеката (један ресторан (Сл. 6.3), два експрес ресторана (Сл. 6.4 и 6.8), два кафебара (Сл. 6.1 и 6.7)), једна апотека (Сл. 6.11), аутоперионица (Сл. 6.6), трговинско-пословни центар (Сл. 7.2), пословна јединица Аутомото савеза Србије (Сл. 7.1), аутошкола (Сл. 6.2), два киоска (један није у функцији) (Сл. 7.3 и 6.12), медицинска лабораторија (Сл. 6.10) и један butik трикотажне робе (Сл. 6.5). Треба напоменути да привремена монтажно-демонтажна јавна гаража код Српског народног позоришта од 26.01.2026. више није у функцији, те да је рок за њену демонтажу 45 дана. Ово ће представљати додатни проблем и правити још већи притисак на површину трга и његову паркинг функцију, те би требало што прије пустити у функцију нову подземну јавну гаражу у Улици Модене.

Зелене површине

На Тргу се налази тридесетак вишегодишњих стабала копривића (Сл. 1, 4.2 и 8.2) и жалосног јасена посађених око паркинга, изнад кога се у висину дижу њихове густе крошње. У централном дијелу посађено је украсно шибље и грмље распоређено без икаквог реда, као и сто садница ружа у једном кругу, које су временом проријеђене и изгубиле естетску форму. Травната површина између ивичњака само дјелимично постоји, јер је, усљед сталног гажења, у значајној мјери девастирана (Сл. 8.1). Генерално гледано, цјелокупно стање зеленила на тргу није на завидном нивоу. Крошње копривића и жалосног јасена су веома густе и остављају утисак нереди (Сл. 8.2), тако да поједине крошње и густо грање сасвим прекривају

Сл. 8.1-8.3. Стање зеленила и зелених површина на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 8.1-8.3 The condition of greenery and green areas on Trifković Square (Source: Vuk Garača)

8.1

8.2

8.3

туристичке путоказе и чине их нефункционалним (Сл. 9.9 и 10.4), супротно Правилнику о садржини и начину истицања туристичке сигнализације (Sl. Glasnik RS, br. 22/2010).

Урбана опрема

Урбана опрема подразумева: урбани мобилијар, комуналне објекте, монтажно-демонтажне објекте и опрему, средства за оглашавање и друге уређаје постављене на јавним површинама (Odluka о ureђењу grada, 2017). Прије извјесног времена Град Нови Сад је извршио дјелимичну реконструкцију и допуну урбане опреме на Трифковићевом тргу. Замијењен је један дио опреме, само у централном дијелу Трга, не рачунајући површине коловоза и пјешачке стазе непосредно уз стамбене и пословне објекте, те постављен апарат за градски wi-fi. Од урбаног мобилијара на тргу је постављено седам дрвених клупа. Украсних жардињера у њиховој примарној функцији нема.

Може се видјети по нека жардињера која има улогу чувара паркинг мјеста (Сл. 9.7 и 9.8). Изграђене су двије стазе од бехатон плоча, на мјестима гдје су грађани претходно највише ходали и тако формирали стазе. На тротоарима који воде ка Улици Лазе Телечког, гдје се таксисти паркирају, постављени су стубићи (Сл. 9.4), који онемогућују промет аутомобилског саобраћаја, с тим што нису сви истих димензија, облика и боје. Комунални објекти на тргу, постављени према посљедњем пројекту, обухватају пет дрвених канти истих боја и облика (Сл. 10.1) и једну сасвим

другачију. (Сл. 10.2) На тргу се налазе стубови јавне расвјете модерног дизајна (Сл. 10.6), који се разликују од оних на улицама, коловозима и објектима који га окружују. (Сл. 10.5) На врху трга се налазе два (Сл. 9.1), а на дну три подземна контејнера (Сл. 9.2), намијењена за неселективно прикупљање отпада, те по један контејнер за прикупљање стаклене амбалаже. Чесме и фонтане на тргу не постоје, иако је пројектом фонтана предвиђена.

Теренским радом се дошло до сазнања да урбана опрема, иако функционална, није уједначених стилова, облика, старости и стања у којем се налази, постављана је стихијски, без плана и неког нарочитог реда. То се најбоље види на примеру стубова јавне расвјете и канделабра (Сл. 9.5, 9.6, 10.5 и 10.6) који су на тргу и улицама које га формирају потпуно различити. И док стубови јавне расвјете прате модерну линију (Сл. 10.6), докле клупе (Сл. 9.3), постављене у исто вријеме, прате концепт старих времена и стилова из доба настанка Трга и већине објеката на њему. Оно што оку не може да промакне јесу контејнери за прикупљање комуналног отпада који својом рогобатном појавом „блокирају“ трг, како са горње, тако и са доње стране и стварају већ на први поглед лошу слику и утисак о тргу код сваког његовог посјетиоца.

Објекти на тргу

Основне карактеристике објеката који окружују Трг су њихова различитост и међусобна неусаглашеност, како по старости, висини, облику, волумену, тако и по стилу

Сл. 9.1-9.9. Урбана опрема на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025) / Fig. 9.1-9.9 Urban equipment on Trifkovic Square (Source: Vuk Garača, 2025)

Сл. 10.1-10.8. Урбана опрема на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 10.1-10.8 Urban equipment on Trifkovic Square (Source: Vuk Garača, 2025)

и садржају. Са становишта старости издвајају се објекти грађени средином 19. вијека (Сл. 11.3, 11.5, 11.7 и 11.8), они грађени почетком или у првој трећини 20. вијека (Сл. 11.1 и 11.6), они из друге половине 20. вијека (Сл. 11.2 и 11.9), те они најновијег датума, као што је зграда „Levi nine“ (Сл. 7.2). Спратност објеката се креће од П до П+3, а архитектонски стилови који су заступљени на Тргу су историцизам, неоренесанса, еклектика, сецесија, примијењени социалреализам, те модерна (Објекти у старом градском језгру – Анализа Завода за заштиту споменика, 1994).

Различитост стилова може и треба да представља предност овог малог, уоквиреног и недовољно естетски уобличеног градског ткива. Оно што представља проблем јесу фасаде и стање неких објеката, нарочито на згради у Његошевој бр. 5 (Сл. 11.8), што је историјски објекат у коме је била чувена новосадска кафана „Бела лађа“, у којој је први пут Нови Сад назван Српском Атином. Такође, надоградње неких објеката (Сл. 11.4) нису у складу са основом, него прате савремене архитектонске правце, и на тај начин одударују, како од приземља, тако и од цијелог простора на и око Трга. Осим тога, клима уређаји који „висе“ по фасадама руже спољашњост грађевина, а и представљају прекршај на основу Закона о планирању и изградњи (Службени бр. 91/2025).

Партерно уређење

На основу претходно реченог, те приложених фотографија, јасно је да партерно уређење трга није спроведено на начин и у духу конкурсног задатка. У том смислу, није извршено

обилеживање основе прве зграде позоришта у Новом Саду, нити су постављени споменик Кости Трифковићу и фонтана. Зелена површина дефинисана ивичњацима и паркинг просторима представља партерну површину која је била предмет наведених конкурса, а која је само допуњена одређеним бројем садница ружа, украсног шибља, те добила и неку јавну функцију постављањем неколико клупа и канти за отпатке дуж двије шетне стазе израђене од бехатон плоча. Тако трг и даље нема ПДР-ом предвиђену функцију и није уређен и опремљен тако да представља трговску површину од јавног значаја, као што би требало, када се узме у обзир положај у старом градском језгру.

КОНЦЕПТУАЛНО РЈЕШЕЊЕ УРЕЂЕЊА ТРИФКОВИЋЕВОГ ТРГА

Тргови се уређују са циљем да се простор оплемени и прилагоди локалном становништву и туристима који посјећују град. Најчешће представљају оазе мира, пуне зеленила, опремљене одговарајућом урбаном опремом, тако да чине лијепу и функционалну цјелину. Уобичајена је ситуација да је главни трг позициониран у самом центру града, док се у ширем језгру налази више мањих тргова, а Трифковићев трг управо представља један од тих мањих тргова, веома близу главног градског трга, у старом заштићеном језгру. При уређивању оваквих цјелина, важно је водити рачуна да се сви елементи урбане опреме уклапају у простор и буду истог дизајна, материјала и боја, као и да функција трга буде што је могуће више јавног, а што мање комуналног карактера.

Сл. 11.1-11.9. Урбане структуре на Трифковићевом тргу (Извор: Вук Гарача, 2025.) / Fig. 11.1-11.9 Urban structures on Trifkovic Square (Source: Vuk Garača, 2025)

Коловоз и пјешачке површине

Узимајући у обзир да је ПДР-ом дефинисано задржавање колско-саобраћајне везе између Његошеве и Милетићеве улице, те да пјешачка зона већ постоји дуж цијеле Улице Лазе Телечког и дијела Његошеве, од броја 1 до 14, логично је задржати постојећу колско-саобраћајну везу између Његошеве и Милетићеве улице са лијеве стране Трга, а ону са десне стране, према Улици Лазе Телечког и Његошевој од броја 1 до 14, укинути и претворити у јединствену пјешачку зону. С обзиром да се ради о Тргу који припада старом градском језгру, требало би постојећи асфалт замијенити гранитном коцком стандардних димензија за поплочавање коловоза и гранитном коцком већих димензија за поплочавање пјешачких површина и површине трга. Постојеће ивичњаке потребно је замијенити новим, адекватним, вишим или коловоз од тротоара одвојити новим стубићима међусобно повезаним ланцима.

Дјелатности

Једина сасвим уочљива функција Трифковићевог трга је функција јавног паркинга, што је у супротности са конкурсним задацима. Евидентно је да Град још увијек има проблем са мањком паркинг мијеста, али треба узети у обзир да се у Улици Модене гради подземна јавна гаража великог капацитета, те да је она код зграде Бановине већ у пуној функцији, тако да више није неопходно да на

Тргу и даље постоји јавни паркинг. Треба испоштовати ПДР и наведене конкурсне задатке и укинути паркинг површине и тзв. мирујући саобраћај на тргу и на тај начин омогућити да Трг оживи попут Његошеве или Улице Лазе Телечког, које као пјешачке зоне нуде бројне угоститељске услуге са баштама на јавним површинама. На исти начин, такси стајалиште би требало измјестити у Успењску улицу. Како је туризма у Новом Саду у сталном успону, може се размишљати и о увођењу смјештајних објеката мањег капацитета, тзв. „бутик“ хотела, и тиме обогатити туристичку понуду овог простора. Осим тога, Град Нови Сад мора узети у разматрање отварање неког галеријског или музејског објекта на Тргу, чиме би и културна функција била заокружена.

Зелене површине

Зеленило и хортикултурно уређење су веома важни елементи општег уређења сваке јавне површине, а нарочито цјелина од посебног значаја и заштите, какав је Трифковићев трг, па му стога и по овом питању треба прићи веома пажљиво и плански, тако да се скучени простор трга не затрпа нефункционалним зеленилом, а да ипак остане зелена оаза у центру града. Зеленило које већ постоји на тргу треба редуковати, тако да се задрже постојеће формације копривића на рубовима трга уз повремено орезивање које

ће га одржавати уредним и ненаметљивим. Централни дио простора, који је сада под извјесним хортикултурним засадима, треба формирати као поплочани трг и учинити доступним пјешацима.

Урбана опрема

Оно што посебно доприноси изгледу сваке јавне површине јесте урбана опрема. Када је ријеч о Трифковићевом тргу, ту се тренутно не налази велики избор, нити по врсти, нити по укупном броју комада, урбане опреме. С обзиром на површину трга, неопходно је направити естетски избор врста и броја комада урбане опреме, који ће бити постављени на јавну површину, тако да се они уклопе у задати простор као цјелину. Клупе које постоје су већ препознатљив дио старог градског језгра и тако треба и да остане. Корпе за отпатке, као и стубови јавне расвјете, овде су другачији, па их треба прилагодити онима у старом језгру. Распоред клупа и других елемената урбане опреме треба да буде такав да централни дио трга буде слободан за постављање споменика Кости Трифковићу и евентуалне фонтане, док би остала опрема (клупе, корпе за отпатке, поштански сандучићи, јавни часовници или чесме) била постављена са горње и доње стране трга, тако да његове бочне стране остану на располагању угоститељским објектима за постављање љетњих башта.

Туристичка сигнализација на тргу није довољна. Постоји један стуб у ужем, доњем дијелу трга, према Његошевој улици, чији су натписи видљиви са друге стране, дакле из правца Милетићеве и Улице Лазе Телчког, али не и из Његошеве, што је само по себи проблем. Осим тога, овај стуб са туристичком сигнализацијом тако је постављен да се у љетњим мјесецима не види од крошњи дрвећа и тиме не испуњава одредбе Правилника које се тичу начина и мјеста постављања туристичке сигнализације. Зато је потребно постојећи стуб туристичке сигнализације учинити функционалним и видљивим и из правца Његошеве улице и додати још један стуб са информацијама намијењеним туристима у горњем, ширем дијелу трга, према Милетићеве улици. Такође, на мјесту гдје се сада паркирају возила, према Улици Лазе Телчког, могуће је поставити једну инфотаблу мултимедијалног карактера, која би туристима пружала историјске, али и друге корисне информације о Тргу. Уз то, на фасаде значајних објеката на тргу било би добро поставити табле са информацијама о времену изградње, умјетничком стилу објекта, његовом архитекти и значајним личностима које су у њему живјеле и/или радиле. Што се тиче монтажних-демонтажних објеката и уређаја, на тргу од те врсте урбане опреме нема ничег постављеног, али постоји могућност да се поставе апарати за кокице, кестење, кукуруз или расклопне тезге, сходно потреби, а декоративно прилагођени мјесту на коме се налазе.

Објекти на тргу

Тренутно стање објеката на тргу и око њега тешко је мијењати. Оно што се може учинити по питању грађевина на Трифковићевом тргу јесте да им се фасаде реновирају и освјеже бојама које су красиле ова здања приликом првобитне градње, о чему податке поседује Завод за заштиту споменика културе. На тај начин се презентују традиција и аутентичност овог простора. Било би пожељно дати дозволу власницима приземних објеката да изврше надоградњу, али у стилу основног објекта, како би се подржала архитектура из времена његовог зидања, тј. са краја 19. и почетка 20. вјека. Тиме би се сачувао историјски дух овог мјеста, а вертикалне линије уједначиле, што сада није случај.

...

Дакле, да би Трифковићев трг био преобликован у „малу градску оазу“ у којој туризам има једну од водећих улога, потребно је урадити слиједеће: уредити коловоз на начин да десна страна трга, према улицама Лазе Телчког и Његошевој, буде претворена у пјешачку зону, а функција паркинг простора сасвим измјештена; извести партерно уређење централног дијела трга, уз ново поплочање пјешачког и коловозног дијела; задржати постојећи фонд стабала копривића уз редовно орезивање, а травнате површине претворити у пјешачке; поставити савремену урбану опрему, тако да она у свему одговара епохи којој трг и објекти на њему и око њега припадају; фасаде објеката на тргу обновити у потпуности; увести сасвим нове угоститељске и културне садржаје; обновити и допунити туристичку сигнализацију; поставити адекватан споменик Кости Трифковићу, са или без фонтане.

Урбанистички дизајн је кључан за унапрјеђење сваког простора, како естетско, тако и функционално, при чему су туризам и угоститељство само неке од посљедичних функција које доживљавају успон након адекватно обављених урбанистичких захвата приликом обнове и оживљавања неког простора. Много је примјера у туристички развијеној Европи, нарочито у великим градовима као што су Париз, Лондон, Рим или Амстердам, у којима се веома досљедно врши примјена адекватног урбанистичког дизајна за потребе уређења и опремања улица, тргова и цијелих градских четврти, управо у функцији развоја туризма и атрактивирања и активирања цјелина на којима је примјењен такав развојни приступ. Обнова старе Варшаве, Гдањска, Дрездена или Нирнберга, након потпуног разарања током Другог свјетског рата, у историјском духу и урбани дизајн као приступ и концепт у уређењу тих градова у функцији развоја туризма дали су вишеструке резултате, о чему говоре показатељи туристичке привреде ових градова. Примјеном овог концепта у току су уређење и обнова Алмашког краја у Новом Саду, као старе четврти наслоњене на строго градско језгро, а раније су дјелимично или потпуно уређени

Дунавски парк, Горњи град Петроварадинске тврђаве и улице Дунавска, Змај Јовина и Трг слободе у Новом Саду. На тај начин обновљени и редизајнирани дијелови града, услед веома доброг положаја унутар градског ткива, лако привлаче велике инвестиције из области културе, умјетности, али прије свега угоститељства, туризма и трговине. Сходно томе, попут поменутих улица, Његошеве, Лазе Телчког, Милетићеве, које током дана привлаче велики број грађана, омладине и туриста који тамо радо и често проводе своје слободно вријеме конзумирајући туристичку понуду и услуге њима намијењене, слични процеси се могу очекивати, ако се и када буде примјенио концепт планирања и уређења Трифковићевог трга у Новом Саду у функцији развоја туризма.

Закључак

Нови Сад је модеран, универзитетски, културни, туристички, научни, политички и административни центар сјеверног дијела Србије. Град музеја, галерија, позоришта, фестивала, богате алтернативне сцене и Европска пријестоница културе 2021. године, у коме Трифковићев трг још увијек чека да постане мала оаза иза главних тргова, улица и зграда, која ће пружати мир и одмор у сваком тренутку и сваком његовом становнику или туристи. Трг представља потенцијални простор за развој туризма и угоститељског сектора, што је реализовано у сусједним улицама, Његошевој и Лазе Телчког, у којима свакодневно, а нарочито у вечерњим часовима, има много забаве и све „врви“ од пролазника, туриста и омладине и гдје се одвија динамичан друштвени живот. Сачувани су аутентични објекти, који уљепшавају простор и тргу дају дух прошлих времена. Да би се развијао туризам, неопходни су одговарајући смештајни и угоститељски капацитети који ће служити као примарни елемент посјете одређеном простору, али и као секундарна естетика простора у којем се налазе. На тај начин подстакла би се туристичка потрошња и повећао робно-новчани промет. Уређеност саме површине трга мора бити уклопљена у целокупни амбијент, водећи рачуна о естетици, али и функционалности простора. Његовим уређењем, грађани Новог Сада добили би још један кутак у свом већ богатом граду, гдје би на квалитетан начин могли да проводе своје слободно вријеме, а туристи садржај више за обилазак и боравак. Трг зрачи историјом која је дубоко уткана у зидине његових приземних и спратних објеката и чезне да буде представљена свима.

ЗАХВАЛНОСТ

Истраживање је финансирао Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Ев. бр. 451-03-137/2025-03/ 200125 и 451-03-136/2025-03/ 200125).

РЕФЕРЕНЦЕ / BIBLIOGRAPHY

- Aladžić, V. 2010. Razvoj koncepta unutrašnjeg grada Subotice u XVIII i XIX veku. *Arhitektura i urbanizam*, 29, 22–29.
- Antešević, N., Gubić, I. 2023. O arhitekturi zanatsko-uslužnih centara Ranka Radovića – stvaranje urbanog ambijenta. *Arhitektura i urbanizam*, 56, 20–34. <https://doi.org/10.5937/a-u0-44073>
- Bacon, E. 1967. *Design of Cities*. New York: Viking Press.
- Bellini, N., Pasquinelli, C. 2017. *Tourism in the City: Towards an Integrative Agenda on Urban Tourism*. La Rochelle: Springer.
- Garača, V., Jovanović, G., Trifković A. 2010. Planiranje i turističko uređenje prostora: Slučaj Petrovaradinske tvrđave. *Arhitektura i urbanizam*, 30, 53–63.
- Garača, V., Curčić, N., Vukosav, S. 2012. Stanje, planiranje i turističko uređenje Jodne Banje u Novom Sadu. *Arhitektura i urbanizam*, 36, 36–43. <https://doi.org/10.5937/arhurb12360366>
- Garača, V., Bradić, M., Vukosav S. 2019. Stanje, planiranje i turističko uređenje Almaškog kraja u Novom Sadu u funkciji razvoja turizma. *Arhitektura i urbanizam*, 48, 19–27. <https://doi.org/10.5937/a-u0-21865>
- Generalni urbanistički plan grada Novog Sada do 2030. godine. 2022. JP „Urbanizam“. Zavod za urbanizam, Novi Sad. „Službeni list Grada Novog Sada“, 33/22.
- Krabokoukis, T., Polyzos, S., 2023, *A Bibliometric Analysis of Integrating Tourism Development into Urban Planning*, Sustainability, 15(20), 1–18. 14886; <https://doi.org/10.3390/su152014886>
- Kuzović, D. 2018. Trg i ulica – prostorni i funkcionalni odnosi na primeru Trga partizana u Užicu (1961). *Arhitektura i urbanizam*, 46, 47–53. <https://doi.org/10.5937/a-u0-16049>
- Maruna, M., Teofilović, V., Milovanović Rodić D. 2023. Transformacija institucionalne strukture urbanističkog planiranja u postsocijalističkoj tranziciji – primer Savskog keja na Novom Beogradu. *Arhitektura i urbanizam*, 57, 5–16. <https://doi.org/10.5937/a-u0-45379>
- Militar, T. 2000. *Novi Sad na raskršnicu minulog i sadašnjeg veka*, Novi Sad: Gradska biblioteka u Novom Sadu.
- Milovanović, A. 2018. Treći Beograd: pregled razvoja urbanističke misli i delovanja u periodu od 1921. godine do danas. *Arhitektura i urbanizam*, 46, 16–25. <https://doi.org/10.5937/a-u0-16882>
- Morrison, A. M., Maxim, C. 2022. *World Tourism Cities: A Systematic Approach to Urban Tourism*, Oxfordshire: Routledge.
- Objekti u starom gradskom jezgru Novog Sada – Analiza, Novi Sad: Zavod za zaštitu spomenika kulture.
- Odluka o utvrđivanju starog jezgra Novog Sada za prostorno kulturno-istorijsku celinu. „Sl. glasnik RS“, 71/94.
- Odluka o uređenju Grada Novog Sada. „Službeni list Grada Novog Sada“, 67/2017.
- Pearce, D., 2001. An Integrative Framework for Urban Tourism Research, *Annals of Tourism Research*, 28(4):926–946. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00082-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00082-7)
- Petrović, B. 1987. *Novi Sad*. Novi Sad: Matica Srpska.
- Plan detaljne regulacije Starog gradskog jezgra. „Službeni list Grada Novog Sada“, 42/2006.
- Plan detaljne regulacije zone Starog gradskog jezgra u Novom Sadu. „Službeni list grada Novog Sada“, 17/2011.
- Pravilnik o sadržini i načinu isticanja turističke signalizacije. „Sl. glasnik RS“, 22/2010.
- Prostorni plan grada Novog Sada. „Službeni list Grada Novog Sada“, 11/2012.
- Reba, D. 2023. Estetika i arhitekture i urbanizma na primeru Novog Sada, U: Marić, I., ur. *Estetika arhitekture i urbanizma danas*. Beograd 2023, 174–205.
- Slavić, S. 2022. Disonanca kao koncept očuvanja graditeljskog nasleđa – studija slučaja Beogradskog sajmišta. *Arhitektura i urbanizam*, 54, 69–86. <https://doi.org/10.5937/a-u0-30588>
- Smolčić, Jurdana, D., Sušilović, Z. 2026. *Planiranje turističkog razvoja grada: načela i specifičnosti, Tourism and hospitality management*, 12(2), 135–144. <https://doi.org/10.20867/thm.12.2.12>
- Srbulov, Đ. 1997. *Istorijat Trifkovićevog trga*. Novi Sad: Zavod za zaštitu spomenika.
- Strategija privrednog razvoja Grada Novog Sada. „Sl. list Grada Novog Sada“, 49/2009.
- Zakon o planiranju i izgradnji, „Sl. glasnik“, 91/2025.
- UNWTO. 2018. *Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions*. Madrid: World Tourism Organization.

IZVORI SLIKA / SOURCES OF ILLUSTRATIONS

- Сл. 1. / Fig. 1 www.googlemaps.rs
- Сл. 2.1-2.2. / Fig.2.1,2.2. Petrović, B. 1987. *Novi Sad*. Novi Sad: Matica Srpska.
- Сл. 3.1. / Fig 3.1 <https://ns.in.rs/o-trifkovic-evom-trgu>
- Сл. 3.2. / Fig. 3.2. https://www.facebook.com/stare.ns/photos/1964trifkovi%C4%87ev-trg/10158204718951241/?locale=ko_KR&_rdr
- Сл. 4.1. / Fig.4.1. Plan detaljne regulacije Starog gradskog jezgra из 2006.
- Сл. 4.2. / Fig.4.2. <https://gradskeinfo.rs/wp-content/uploads/2022/01/Trifkovic-ev-trg-1.jpg>
- Сл. 5. / Fig.5. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 6.1-6.12. / Fig.6.1-6.12. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 7.1-7.4. / Fig.7.1-7.4. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 8.1-8.3. / Fig.8.1-8.3. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 9.1-9.9. / Fig.9.1-9.9. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 10.1-10.8. / Fig.10.1-10.8. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača
- Сл. 11.1-11.9. / Fig.11.1-11.9. аутор: Вук Гарача / author: Vuk Garača